

ปีที่ ๙ เล่ม ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๙

ศิลปากร

นิตยสารรายสองเดือนของกรมศิลปากร

สมิทานธดงกั
ภาพร่างฝัพระหัตถ์

สารบัญ

ปีที่ ๕ เล่ม ๕

มกราคม

๒๕๐๕

๑. สารบัญเล่มนี้ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ	
... .. และ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ	หน้า ๑
๒. บันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ	
... .. และ พระยาอนุมานราชธน	๑๑
๓. มูลเหตุแห่งการติดต่อค้าขายกับฝรั่งชาวตะวันตก	
ในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี	๒๕
๔. อิทธิพลอินเดียเริ่มแรกในมาเลเซีย น.ส. นันทา สุกกุล แปล	๓๒
๕. บันทึกเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ไทย ธวัช รัตนนิกขิต	๕๓
๖. คำอ่านศิลาจารึก วัดศรีจอมทอง อำเภอจอมทอง	
จังหวัดเชียงใหม่ ประสาร บุญประคอง	๖๔
๗. ลักษณะนิสัยของหงส์ ตามที่กล่าวเปรียบเทียบไว้	
ในวรรณคดีบางเรื่อง	๗๔
๘. อธิบายเพลงไทย “เขมรปี่แก้ว” ทางสักรวาท มนตรี ตราโมท	๗๗
โน้ตเพลงไทย “เขมรปี่แก้ว” ทางสักรวาท มนตรี ตราโมท	๗๙
๙. ทำเนียบนามวารสารราชการ ม.ร.ว. จีระพัฒน์ จักรพันธุ์	๘๓

SILPĀKON

Vol. 9

January, 1966

No. 5

CONTENTS

1. "San Somdet" (Letters between Their late Royal Highnesses, Prince Naris and Prince Damrong)	Page 1
2. Notes on Miscellaneous Subjects by His late Royal Highness, Prince Naris and Phya Anuman Rajadhon	„ 11
3. Causes of Commercial Relation to the Westerners in the Reign of King Taksin	„ 25
4. Early Indian Influence in Malaysia Translated by Miss Nandā Sutakul	„ 32
5. Records in Thai History by Thawach Ratnaphichati	„ 53
6. Reading and Explanation of Thai Inscription in Thai Characters, Found at Wat Sri Chomtong, Chiangmai by Prasarn Boonprakong	„ 64
7. Characteristics of "Hangsa" as Comparatively Expressed in Some of Thai Literature	„ 74
8. Explanation of Thai Song "Khamen-Pee-Kaew" in "Sakravā" Style by Montri Tramote	„ 77
Musical Notes of Thai Song "Khamen-Pee-Kaew" by Montri Tramote	„ 79
9. Thai Government Periodical Directory by M.R. Chiravadhana Chakrabandh	„ 93

มูลเหตุแห่งการติดต่อกำขายกับฝรั่งชาวตะวันตก

ในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี

[เมื่อต้นเดือนเมษายน ๒๕๐๘ นายธนิต อยู่โพธิ์ อธิบดีกรมศิลปากร ได้รับเชิญจากมูลนิธิการค้าระหว่างประเทศเดนมาร์ก ให้ไปเยือนกรุงโคเปนเฮเกน โอกาสนี้ ท่านอธิบดีได้ขอให้ทางราชการประเทศนั้น พาไปดูหอสมุดแห่งชาติและหอจดหมายเหตุแห่งชาติของเดนมาร์กด้วย ซึ่งก็ได้รับความเอื้อเฟื้อด้วยอัธยาศัยไมตรีอันดียิ่ง โดยเฉพาะที่หอจดหมายเหตุแห่งชาติ เจ้าหน้าที่ได้จัดเอกสารไทยที่เขามีและติดต่อกับประเทศเดนมาร์ก ตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี จนถึงรัชกาลที่ ๖ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ให้ชมด้วย ท่านอธิบดีพิจารณาเห็นว่า เป็นเอกสารที่มีค่าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีอยู่มาก จึงได้ขอให้เจ้าหน้าที่หอจดหมายเหตุแห่งชาติเดนมาร์ก ช่วยถ่ายไมโครฟิล์มส่งมา และได้มอบให้กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ จัดแยกเรื่อง อ่าน อธิบายข้อความในเอกสาร กับ ทำเชิงอรรถประกอบเท่าที่เห็นควร เอกสารเหล่านี้จะนำลงเป็นตอน ๆ ไปโดยลำดับ :- บรรณาธิการ -]

ปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยเฉพาะรัชกาลสมเด็จพระบรมราชาที่ ๓ (พระที่นั่งสุริยามรินทร์) หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า พระเจ้าเอกทัศ นั้น ปรากฏว่ากรุงศรีอยุธยามีกำลังอ่อนแอมาก พระเจ้าแผ่นดินไม่เข้มแข็งในทางปกครอง และไม่มีฝีมือในการรบ มีหน้าซ้ายยังมีพระนิสัยขลาดกลัวอีกด้วย ทำให้เกิดการขบถและจลาจลในบ้านเมือง ในที่สุด เมื่อพม่ายกกองทัพมาล้อมกรุงก็ได้ได้อย่างง่ายดาย แม้จะมีชาวไทยบางกลุ่มบางพวก เช่น ชาวบ้านบางระจัน ฯลฯ พยายามต่อต้านพม่า ก็ไม่เป็นผลสำเร็จ ในที่สุดกรุงศรีอยุธยาก็ต้องเสียแก่พม่าเข้าศึกเป็นครั้งที่ ๒ ในปี พ.ศ.

หลังจากเสียกรุงแก่พม่าแล้ว คนไทยที่เป็นเจ้านาย ขุนนาง และเจ้าเมืองตามหัวเมืองที่กำลังมากต่างก็พากันตั้งตัวเป็นใหญ่ มีชุมนุมที่สำคัญ ๆ ถึง ๖ ชุมนุมรวมทั้งชุมนุมเจ้าตากซึ่งหนีออกจากกรุงเมื่อเห็นว่าจะต้องพ่ายแพ้แก่พม่าแน่แล้ว ระหว่างทางที่หนีฝ่าวงล้อมพม่าออกไปนั้น มีผู้ที่ทราบข่าวว่าเจ้าตากจะคิดกู้ชาติ จึงพากันมาสมัครเป็นพรรคพวกมากมาย จากนั้นเจ้าตากก็พยายามรวบรวมกำลังไพร่พลตามหัวเมืองต่าง ๆ โดยเฉพาะทางค้ำนายทะเลตะวันออก เช่น เมืองตราด จันทบุรี ระยอง และชลบุรี ด้วยความสามารถและเข้มแข็งเด็ดขาดของเจ้าตาก ทำให้เจ้าตากรวบรวมสมัครพรรคพวกไว้ได้มาก

และมีกำลังเข้มแข็งกว่าชุมชนอื่น ๆ ในที่สุดเจ้าตากก็สามารถกู้ชาติบ้านเมืองได้เป็นผลสำเร็จ แล้วตีเอากรุงศรีอยุธยากลับคืนจากพม่ามาได้ - ไทยจึงมีอิสรภาพมาตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

เมื่อขับไล่พม่าไปได้แล้ว ขุนนางข้าราชการ และชาวเมืองที่แตกฉานชานชื่นไปตั้งแต่ครั้งเสียกรุงก็กลับเข้ามารวมกันอีก และได้เชิญเจ้าตากขึ้นครองราชสมบัติปกครองบ้านเมืองต่อมา เมื่อได้ราชสมบัติแล้ว พระเจ้าตากทรงย้ายเมืองหลวงจากกรุงศรีอยุธยามาตั้งที่เมืองธนบุรี ทั้งนี้ เพราะทรงเห็นว่ากรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองใหญ่ กำลังไพร่พลของพระองค์เท่าที่มีอยู่ ไม่เพียงพอที่จะรักษาไว้ได้ และที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ กรุงศรีอยุธยาชำรุดทรุดโทรมเสียหายด้วยน้ำมือของพม่ามากที่สุดที่จะปฏิเสธให้เกิดขึ้นได้ จึงทรงย้ายเมืองหลวงมาตั้งที่กรุงธนบุรีดังกล่าว

ในสมัยกรุงธนบุรี ไทยต้องทำสงครามกับพม่าอยู่ตลอดเวลา พม่ายกมาตีบ้าง ไทยยกไปตีตอบแทนบ้าง จะมีว่างเว้นบ้างก็ชั่วระยะไม่ถึงปี ฉะนั้น จึงเห็นได้ว่าสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีต้องทรงเหน็ดเหนื่อยและมีพระราชอุสาหะเพียงไรในการปกครองประเทศให้ร่มเย็นเป็นสุข ต้องทรงดูแลและจัดการภายในบ้านเมืองให้เรียบร้อยและต้องทรงทำสงครามปราบปรามศัตรูภายนอก ตลอดรัชสมัยของพระองค์ เป็นเวลานานถึง ๑๕ ปี (พ.ศ. ๒๓๑๐ - ๒๓๒๕) นั้น สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีไม่ได้ทรงพักผ่อนเว้นว่างจาก

ราชกิจเลย ต้องทรงทำสงครามกับศัตรูที่สำคัญคือ พม่า อยู่ตลอดเวลา

เนื่องจากในรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีมีการทำสงครามรบพุ่งกับข้าศึกเป็นประจำดังกล่าว สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีจึงต้องทรงรวบรวมกำลังไพร่พลและกำลังอาวุธให้พร้อมพร้อมอยู่เสมอ นอกจากจะทรงเสาะหาแม่ทัพนายกองที่สามารถเพื่อเป็นกำลังสำหรับต่อสู้ป้องกันประเทศแล้ว พระองค์ยังทรงเสาะหาอาวุธยุทธภัณฑ์ที่ทันสมัยมาใช้อีก โดยเฉพาะอาวุธนั้น ปรากฏว่าไทยยังขาดแคลน อาวุธทันสมัยที่จะใช้ต่อสู้กับข้าศึก มีแต่อาวุธสั้นที่ต้องต่อสู้แบบประชิดตัว และมีปืนที่ล่อขึ้นเองซึ่งใช้ไม่ใคร่ได้ผลนัก ด้วยเหตุนี้ จึงต้องมีการติดต่อขอความช่วยเหลือในเรื่องอาวุธหรือขอซื้ออาวุธที่ทันสมัยจากประเทศที่มีสัมพันธไมตรีต่อกัน เพื่อนำมาต่อสู้กับข้าศึก บางทีเจ้าต่างเมืองที่มีไมตรีกันนั้นจะส่งอาวุธพร้อมกับเครื่องราชบรรณาการเข้ามาถวายเอง ดังเช่น ในปีวอก อัฐศก จ.ศ. ๑๑๓๘ (พ.ศ. ๒๓๑๕) ปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขาว่า

“อนึ่ง ในเดือนสิบนั้น กะปัดันเหล็ก อังกฤษเจ้าเมืองเกาะหมาก ส่งปืนนกสับเข้ามาถวายพันธุร้อยบอก กับสิ่งของเครื่องราชบรรณาการต่าง ๆ ”

ชื่อกะปัดันเหล็กที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารนั้น เป็นชื่อของกะปัดันฟรานซิส ไลท์ เป็นชาวอังกฤษ และเป็นนายพาณิชย์สังกัดบริษัท อีสต์ อินเดีย มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่เมืองเบงกอล ประเทศอินเดียตอนใต้ กะปัดันฟรานซิส ไลท์ ได้ไปมาค้าขายทาง

เรือติดต่อกับเมืองกลาง จนสนิทสนมรักใคร่กับท่านพระยากลางและครอบครัวมาก และยังได้แต่งงานมีเอกภริยาเป็นคนไทยเชื้อสายโปรตุเกสซึ่งเป็นชาวเมืองกลางอีกด้วย กัปตันฟรานซิส โลท์ มีความชอบ อาจจะโดยจัดหาซื้ออาวุธปืนถวายก็ได้ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีจึงพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้เป็น พระยาราชกะปิตัน เมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๙๒๑ ต่อมาในรัชกาลที่ ๑ พระยาราชกะปิตันไปเข้าเฝ้าบิณฑจากพระยาไทรบุรี และตั้งตัวเป็นเจ้าเมืองบิณฑ

ในหนังสือของเจ้าพระยาพระคลัง ทั่วกรุงธนบุรี ที่มีไปถึงขุนนางผู้ใหญ่ชาวเดนมาร์กซึ่งเป็นเจ้าเมืองตรังกาบาร์ (๑) ได้กล่าวถึงกะปิตันเหล็กผู้ซึ่งเดินทางออกมาจัดซื้อปืน ณ เมืองตรังกาบาร์ ขอให้เจ้าเมืองตรังกาบาร์ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกด้วย และถ้าเจ้าเมืองตรังกาบาร์ต้องการซื้อตบุงก็ให้ติดต่อกับกะปิตันเหล็ก ณ เมืองกลางของไทยได้ เป็นการแลกเปลี่ยนการค้ากัน ตามที่มีปรากฏในหนังสือเจ้าพระยาพระคลังทั่วกรุงธนบุรี พ.ศ. ๒๓๑๕ แต่เจ้าพระยาพระคลังที่ปรากฏชื่อในหนังสือนี้ จะเป็นผู้ใดยังไม่สามารถจะหาหลักฐานได้

เจ้าพระยาพระคลังที่ปรากฏชื่ออยู่ในทำเนียบเสนาบดีในรัชกาลที่ ๑ ตอนท้ายเล่มหนังสือพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา มีอยู่ ๒ คน คือ

๑. เจ้าพระยาพระคลัง (สน) เป็นพระยาพิพัฒน์โกษาครั้งกรุงธนบุรีได้เป็นเจ้า

พระยาพระคลังเมื่อก่อนปราบดาภิเษก (ของ ร. ๑) อยู่มาสติปัญญาพื้นเพออกไป ลงไปส่งสำเภาหลวงข้ามสันดอน มีใบบอกเข้ามาขอซื้อระสุนกรและบายศรี รับสั่งว่าเลอะเทอะหนักแล้ว โปรดให้ทอดเสีย ภายหลังได้เป็นพระยาศรีอัครราช ช่วยราชการในกรมท่า

(๒) เจ้าพระยาพระคลัง (หน) เมื่อครั้งกรุงธนบุรีเป็นหลวงสรวิชิต มีความชอบที่ได้นำข้าราชการไปกราบทูลถึงท่านพระจาริก ได้เป็นพระยาพระคลังเมื่อปราบดาภิเษก (ของ ร. ๑) ภายหลังได้เลื่อนเป็นเจ้าพระยาพระคลัง เป็นจินตกวี่แต่งหนังสือหลายเรื่อง อดัญกรรมในรัชกาลที่ ๑

จะเห็นได้ว่า เจ้าพระยาพระคลังทั้งสองท่านนี้ ได้เป็นที่เจ้าพระยาพระคลัง หลังจากสมัยกรุงธนบุรี จะเป็นคนเดียวกับเจ้าพระยาพระคลังที่มีหนังสือไปถึงเจ้าเมืองตรังกาบาร์เกี่ยวกับการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าในสมัยกรุงธนบุรี พ.ศ. ๒๓๑๕ หรือไม่ ยังไม่มีหลักฐานแน่นอน ถ้าเจ้าพระยาพระคลังที่มีหนังสือไปนี้เป็นชื่อตำแหน่ง โดยใช้ชื่อตำแหน่งขึ้นต้นทำนองสารตราเจ้าพระยาจักรีแล้ว ผู้ที่มีตำแหน่งนี้อาจจะมีบรรดาศักดิ์ชั้นใดก็ได้ แต่อาศัยตำแหน่งเจ้าพระยาพระคลังเป็นตำแหน่งสำหรับการติดต่อ ถ้าเป็นดังนี้แล้ว ก็น่าจะสันนิษฐานว่าคงจะเป็นพระยาพิพัฒน์โกษาหรือหลวงสรวิชิตคนใดคนหนึ่งทั้งสองคนนี้ แล้วต่อมาได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยาพระคลังในรัชกาลที่ ๑ แต่ทั้งนี้ก็เป็นแต่เพียงสันนิษฐานเท่านั้น ไม่ได้พบหลักฐานที่แน่นอน.

(๑) เมืองนี้เป็นเมืองท่าค้าขายของแคว้นกันใจ ในประเทศอินเดียนได้.

[illegible]

หนังสือเจ้าพระยาพระคลัง ถึงเจ้าเมืองตรังกามาร์ (Trangabar) ซึ่งเป็นเจ้าเมืองท่าของแคว้นตันโจในอินเดียมลายาได้
เกี่ยวกับการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าในสมัยกรุงธนบุรี พ. ศ. ๒๓๑๕.

คำอ่านเอกสาร

คำต้นฉบับ

๑. หนังสือ ณ หวาทานเจ้าพระยาพระ-
คลังผู้ใหญ่ ณ กรุงเทพพระมหานคร
มีมะทุระ
๒. จิตรตณีสเนหา มาเถิงยงบรอน-
เสนาเจ้าศิริมัตผู้เป็นเจ้าเมืองตรังกา-
บาท ค้วย
๓. พระบาทสมเด็จพระมหากระษัตราธิ-
ราชเจ้า ที่สูงใหญ่ มีพระราชโอง-
การมาน
๔. พระบันฑูรสุรสิงหนาทคำรัสเหนือ
เกล้าเหนือกระหม่อม สั่งว่า ณ มร
สุม
๕. บัวอกอัฐก กปีตันเหลกออกมาจัด
ซื้อป็น ณ เมืองตรังกาบาท พันบอก
เข้าไปทูล
๖. เกล้าทูลกระหม่อมถวายตองพระ-
ราชประสงค์ป็นคาบศรียาอีกหมื่นบอก
จึง
๗. แต่งให้กปีตันเหลกออกมาจัดซื้อ ณ
เมืองตรังกาบาท ขอให้เจ้าเมือง
ตรังกา
๘. บาทเห็นแก่ทางพระราชไมตรีแล
ไมตรีช่วยทำนุบำรุงจัดแจงให้กปีตัน

คำปัจจุบัน

- หนังสือ ณ หวาบ^(๑)ท่านเจ้าพระยาพระ
คลังผู้ใหญ่ ณ กรุงเทพพระมหานคร
มีมธุระ
- จิตรตณีสเนหา มาเถิง^(๒) ยงบรอน
เสนาเจ้าศิริมัตผู้เป็นเจ้าเมืองตรังกา
บาท ค้วย
- พระบาทสมเด็จพระมหากระษัตราธิ
ราชเจ้าที่สูงใหญ่ มีพระราชโอง
การมาน
- พระบันฑูรสุรสิงหนาทคำรัสเหนือ
เกล้าเหนือกระหม่อม สั่งว่า ณ มร
สุม
- บัวอกอัฐก กปีตันเหลกออกมาจัด
ซื้อป็น ณ เมืองตรังกาบาท พันบอก
เข้าไปทูล
- เกล้าทูลกระหม่อมถวาย ตองพระ
ราชประสงค์ป็นคาบศรียาอีกหมื่นบอก
จึง
- แต่งให้กปีตันเหลกออกมาจัดซื้อ ณ
เมืองตรังกาบาท ขอให้เจ้าเมือง
ตรังกา—
- บาท เห็นแก่ทางพระราชไมตรี และ
ไมตรีช่วยทำนุบำรุงจัดแจงให้กปีตัน

คำต้นฉบับ

๙. เหลกได้ป็นหมื่นบอกเข้ามาจงสวดก
ถ้าเจ้าเมืองตวันกาบาทจ้ต้องการตีบุก
๑๐. กให้แต่งกำปั่นเข้ามารับเอาตีบุกแก่
กปีตันเหลก ณ เมืองถลางห้บอกต่อ
๑๑. ภารา ถ้าจ้ต้องการงาช้างเนื้อไม้สินค้ำ
สิ่งใด ณ กรุงเทพพระมหานครกปี
๑๒. ตันเหลกรู้ราคาอยู่แล้วให้แต่งกำปั่น
บันทุกปืนเข้ามาส่งได้ถึงกรุงเทพ-
พระ
๑๓. มหานครจ้คิดราค้าให้ครบตาม
จำนวนกำปั่นมิให้ค้างเกินขัดสนอยู่ได้
ประ
๑๔. การหนึ่งถ้าเจ้าเมืองตวันกาบาทจ้แต่ง
กำปั่นบันทุกพรรณาแพรรพรรณ
สินค้ำเข้า
๑๕. ไปค้าขายณกรุงเทพพระมหานคร
แลราค้าพรรณาการค้างาช้างเนื้อไม้
สิน (ค้ำ)
๑๖. ณ กรุงเทพพระมหานครนั้นกปีตัน
เหลกรู้อยู่แล้ว ให้แต่งกำปั่นบันทุก
เข้า
๑๗. ไปเถิดเราจ้ช่วยทำนุบำรุงมิให้พรรณ
ผาสินค้ำของเจ้าเมืองตวันกาบาทขาด
ค้างอยู่ได้เป็นอันขาด
๑๘. ทิวเคียว หนังสือมาณวันอังคาร
เดือนอ้ายแรมสิบค่ำจุลศักราช
พรวอยสามสิบแปดปีวอกอัฐศก

คำปัจจุบัน

- เหลกได้ป็นหมื่นบอกเข้ามาจงสวดก
ถ้าเจ้าเมืองตวันกาบาท จ้ต้องการตีบุก
ก็ให้แต่งกำปั่นเข้ามารับเอาตีบุกแก่
กปีตันเหลก ณ เมืองถลางห้บอกต่อ
- ภารา^(๓) ถ้าจ้ต้องการงาช้างเนื้อไม้สินค้ำ
สิ่งใด ณ กรุงเทพพระมหานคร กปี—
ตันเหลก รู้ราคาอยู่แล้ว ให้แต่งกำปั่น
บรรทุกปืนเข้ามาส่งได้ถึงกรุงเทพ
พระ—
- มหานคร จ้คิดราคาให้ครบตาม
จำนวนกำปั่นมิให้ค้างเกินขัดสนอยู่ได้
ประ—
- การหนึ่ง ถ้าเจ้าเมืองตวันกาบาท จ้แต่ง
กำปั่นบรรทุกพรรณาผ้าแพรรพรรณ
สินค้ำเข้า
- ไปค้าขาย ณ กรุงเทพพระมหานคร
และราค้าพรรณาผ้าการค้างาช้างเนื้อไม้
สิน (ค้ำ)
- ณ กรุงเทพพระมหานครนั้น กปีตัน
เหลกรู้อยู่แล้ว ให้แต่งกำปั่นบรรทุก
เข้า
- ไปเถิด เราจ้ช่วยทำนุบำรุงมิให้พรรณ
ผาสินค้ำของเจ้าเมืองตวันกาบาท ขาด
ค้างอยู่ได้เป็นอันขาด
- ทิวเคียว หนังสือมา ณ วันอังคาร
เดือนอ้าย แรม ๑๐ ค่ำ^(๔) จุลศักราช
๑๑๓๘^(๕) ปีวอก อัฐศก

อธิบายคำ

- (๑) ณ หวาบ คงมีความหมาย เช่น พณหวั, พณหวัเจ้า หรือพณหวัเจ้าท่าน
ที่ใช้เขียนย่อว่า ฯ พณ ฯ
- (๒) ถึง = ถึง
- (๓) ภาว ชื่อมาตราชั่งน้ำหนัก = ๑๒ ตูล
- (๔) เมื่อถือเอาวันอังคาร แรม ๑๐ ค่ำ ต้องเป็นเดือน ๑๒ ตรงกับวันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ.
๒๓๑๕ ถ้าถือเอาเดือนอ้าย แรม ๑๐ ค่ำ ต้องเป็นวันพฤหัสบดี ตรงกับวันที่ ๖ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๓๑๕
- (๕) จ.ศ. ๑๑๓๘ = พ.ศ. ๒๓๑๕ สมัยกรุงธนบุรี

